

Foredrag på Reiselivskonferansen 83 i Kristiansand S
30/5-1983 om norsk informasjonsarbeid i utlandet.

Arbeidet med å gjøre Norge bedre kjent i utlandet utføres av en lang rekke institusjoner, organisasjoner, firmaer og enkeltpersoner. Enkelte av disse institusjonene er statlige eller har statlig økonomisk støtte. Disse institusjoner må derfor drive sin virksomhet innén rammen av det offentlige regelverk som er trukket opp for slik virksomhet, i første rekke i lov om og instruks for utenriktjenesten. Det fremgår av dette regelverk at det inngår i utenriktjenestens al-

2.

minnelige oppgaver å "utbre kjennskap i utlandet til Norge og norske forhold". I dette arbeidet forutsettes Utenriksdepartementet og utenriktjenesten å søke samordning og samarbeide med andre norske instanser i utlandet. Selv om Norges Eksportråd og Landslaget for Reiselivet i denne forbindelse er spesielt nevnt i regelverket, må målsettingen selvsagt omfatte alle norske interessenter. Forskjellen ligger bare deri at de som får offentlige midler til sin virksomhet må innordne denne i den statlige informasjonsvirksomheten.

Hvorfor driver så det offentlige med informasjonsvirksomhet overfor utlandet? Kunne vi ikke la det

være, på samme måte som flere av våre forfedre i 1905 alvorlig mente at det nye Norge ikke skulle ha noen utenrikspolitikk overhodet? Det tok da også sin gode tid før det nyopprettede Utenriksdepartement, først omkring 1920 og i meget begrenset omfang, innledet noe som kunne kalles informasjonsarbeid. Under 2. verdenskrig ble den statlige informasjonstjeneste på kort tid meget omfattende, for så raskt å bli bygget ned til noe nær null like etter krigens avslutning. Propaganda var et stygt ord som til nød kunne benyttes i krigstid. I vårt land bokstaverer mange fortsatt offentlig informasjon lik med propaganda. Utviklingen av en statlig utenlandsinformasjon etter krigen gikk derfor fra en trang fødsel gjennom en vanskelig oppvekst til vi først

i begynnelsen av 1970-årene fikk den nuværende oppbygging i Utenriksdepartementet med én felles avdeling for presse-, informasjons- og kultursaker.

x x x x x x x

Norge har, inntil ganske nylig, kunnet glede seg over en nyhets- og informasjonsmessig glemsel fra utlandets side. Vi hadde bare én gang vært oppslag på New York Times' førsteside og det var 9. april 1940. Vi ønsket ikke noen gjentakelse av slik oppmerksomhet. Vi var fortsatt et lite, fredelig og uinteressant land i Europas utkant. Vi fisket litt og drev med sjøfart og beskuet vår egen navle.

Utviklingen kom ikke til å fortsette helt på

samme måte: Det ble gjort betydelige funn av olje og gass på norsk sokkel i Nordsjøen, samtidig som den militærpolitiske utvikling i forholdet mellom supermaktene kom til å øke betydningen av de nordlige havområder og av vårt territorium. Uten egen norsk vilje eller ønske førte dette til økt oppmerksomhet om disse spørsmål fra utlandets side og etterhvert slo dette også ut i interesse for andre sider av norske forhold. Vi kan i dag konstatere at antallet forespørsler fra utlandet om vårt land har økt meget betydelig gjennom 1970-tallet. Denne utvikling vil trolig fortsette. Derfor kan vi på vår side ikke lenger spille rollen av liten, bortgjemt - noen vil kanskje si bortskjemt - stat som ofte ba andre og større land om hjelp og tjenester. I dag kan

vi risikere at andre stiller krav og ønskemål på oss. Vi hevder med rette at oljevirkosomheten ikke endrer grunnlaget for norsk utenrikspolitikk. Men omverdens bilde av oss endrer seg. For andre land inngår norske olje- og gassressurser som en helt vesentlig side av deres forhold til oss. Vi må regne med strengere krav og større fordringer fra andre. Det kan vi allerede registrere i forbindelse med de ulike finansielle støtteoperasjoner av internasjonal karakter som vi har hatt i de seneste år. Det fordrer eller fordreres at Norge yter noe ekstra. Denne vår endrede stilling fører også til større krav til innhold og form når det gjelder norske offisielle standpunkter og

holdninger. Vi må således generelt legge langt større vekt på hvordan vi oppfører oss nasjonalt og internasjonalt.

Denne utvikling stiller også større krav til informasjonsarbeidet. Det gjelder både dets form, dets innhold og dets kvalitet. Vi vil som før måtte besvare alle mottatte henvendelser. I vår egen interesse må dette gjøres med et materiale som er mest mulig tilpasset den enkelte spørgers ønskemål. Men dette er ikke nok: Vi må også ut av våre ambassader og konsulater og kontorer for aktivt å forklare, begrunne og forsvare norske offisielle holdninger og standpunkter. Hvorfor kan ikke Norge gå til en vesentlig utvidelse av utvinningstakten i en energifattig tid? Hvorfor kan ikke

Norge sette Trollfeltet i produksjon allerede nu slik at Vest-Europa ikke blir avhengig av russisk gass?
x x x x x x x

Den endrede situasjon har gjort det nødvendig for oss å tenke igjennom informasjonsarbeidet og dets plassering i det totale bilde. Utgangspunktet må være at det er Utenriksdepartementet som er fagdepartement og har koordineringsansvaret både for utenrikspolitikk generelt og for informasjonsarbeidet overfor utlandet mer spesielt. Det vil følge av dette at kultur-, presse- og informasjonsarbeidet overfor utlandet er en viktig og integrert del av norsk utenrikspolitikk. Dette arbeid utgjør således ett sett av de virkemidler som står til rådighet for Regjeringen for å fremme generelle og spe-

sielle norske interesser av politisk, økonomisk og annen art overfor utlandet. Gjennom dette arbeidet bør vi søke å formidle informasjon om norske forhold på en slik måte at vi etterlater, og helst festner, inntrykket av et Norge som er et kvalitativt samfunn og som er en pålitelig internasjonal avtale- og samarbeidspartner. Eller sagt med andre ord: Når utlandet blir stillet overfor et norsk forslag eller standpunkt i internasjonal sammenheng, eller vurderer kjøp av en norsk vare eller skipsfartstjeneste, eller vurderer å reise som turist til vårt land - da skal vårt land fortrinnsvis forbindes med kvalitet og pålitelighet.

I vår vurdering har vi også lagt til grunn at den økte, samlede informasjonsinnsats som ville bli nød-

vendig, må skje med et budsjett og et personale som reelt sett neppe vil kunne påregnes å øke i takt med oppgavene. En strengere prioritering av arbeidsoppgavene blir derfor nødvendig. I den forbindelse må man se presse- og informasjons- og kulturoppgavene i nær innbyrdes sammenheng og samarbeidet mellom Utenriksdepartementet, Eksportrådet og turistorganene og andre må strengt samordnes.

Med disse ord har jeg søkt å tegne informasjonsarbeidets plass som et utenrikspolitisk virkemiddel - et virkemiddel på linje med handelspolitikk og bistandspolitikk. Jeg har også søkt å antyde informasjonsarbeidets sannsynlige prioritering, samtidig som

jeg har advart om de budsjettmessige rammer.

Jeg legger ikke skjul på at vi synes det brukes for små midler til utenlandsinformasjon hos oss, både absolutt og i forhold til våre danske, finske og svenske venner. Dette betyr imidlertid ikke at vi nødvendigvis skal bruke like meget som våre nordiske naboer. Danmark som konsumvareeksportør, Sverige som alliansefri og Finland som nøytral stat i en spesiell stilling, kan meget vel ha sine egne spesielle nasjonale begrunnelser for størrelsen av sin offentlige innsats på dette felt.

Jeg antydte som en målsetting for arbeidet å oppnå respekt for vårt land som en pålitelig samarbeids- og avtalepartner. Men hvem er Norge? Vi har på 70-tal-

let søkt å presentere oss som en liten, men moderne industri- og oljestat med vel utbygget sosial velferd og undervisning. Men er dette det riktige? Burde vi i stedet gå tilbake til lusekofte- og fiskelandet, eller kanskje i stedet gå fremover til å projisere et postindustrielt samfunn med naturvern og myke menn, med yrkesaktive kvinner og 6 timers arbeidsdag? Vi stiller oss disse spørsmålene fordi vi av og til får signaler som f.eks. tyder på at mange norsk-amerikanere kanskje heller ser oss slik Norge var dengang da deres forfedre emigrerte. Vi behøver heller ikke dra langt sør for Iddefjorden for å finne ut at Medel-Svensson heller ser oss som grindgutt enn som oljesheik. Er det da kanskje slik

at utlandet ønsker et annet bilde av oss enn det vi selv mer eller mindre bevisst søker å skape? Jeg lar spørsmålet stå ubesvart. Jeg forsøker heller ikke å besvare det langt vanskeligere og ubehagelige spørsmål om vi i handling evner å leve opp til det bilde av oss selv som vi søker å skape.

x x x x x x x

Den sterke understreking som jeg har foretatt av informasjonsarbeidets plass som et viktig virkemiddel i utenrikspolitikken gir også en viss anvisning m.h.t. bruk av virkemidler. Jeg vil ikke si at hensikten skal hellige midlet, men jeg vil antyde at de offentlige og private institusjoner og organisasjoner sammenlagt bør gjøre bruk av et meget omfattende og varierende sett av virkemidler. Gjennom effektive samarbeidsformer og gjen-

nom den riktige sammensetning, bør man kunne oppnå maksimal effekt.

Gjennom Rådet for Norges informasjon, som har en meget bred sammensetning av organisasjoner og institusjoner engasjert i arbeidet med utenlandsinformasjon, burde vi ha et hensiktsmessig organ for utveksling av informasjon og synspunkter, og for samordning, av arbeidet. Det er vel imidlertid ikke uriktig å si at Rådet ikke helt fungerer i samsvar med forutsetningene. Dette betyr ikke at Rådet bør oppløses, men forventningen til store resultater bør kanskje dempes, samtidig som hvert enkelt medlem i større grad må ha klart for seg at det er opp til henne eller ham om Rådet skal fungere bedre.

Jeg vil gjerne understreke at Rådet ikke skal gjennomføre prosjekter i egen regi, men samordne den enkelte medlemsorganisasjons virksomhet.

Vår utenrikstjeneste er representert på de fleste steder i verden der det er norske interesser av betydning. Dersom det ikke finnes andre norske instanser på stedet, vil det være den norske utenriksstasjon og den alene som vil ha ansvaret for å drive informasjon også om deres virksomhet. Dette er et viktig poeng. Disse instanser, f.eks. Landslaget, har da plikt til og må sørge for at vedkommende ambassade eller konsulat utstyres med det nødvendige materiale til arbeidet. Og før de samme instanser eventuelt overveier å opprette egen utenlandsrepresentasjon på stedet eller

å inngå i samarbeidet med andre, må det nøye undersøkes om arbeidet kan utføres rimelig bra og mye billigere av vedkommende utenriksstasjon, evt. med utsendt hjelp eller økonomisk bidrag. Dette er helt sentralt for å kunne gi våre begrensede midler best mulig anvendelse. Dersom man etter en samlet vurdering kommer til at egen utenlandsetablering er ønskelig og nødvendig, er det viktig å understreke betydningen av at man får et godt lokalt samarbeid mellom de forskjellige norske instanser på stedet. Dette kan skje i forskjellige former. En praktisk fremgangsmåte er å etablere en lokal informasjonskomité for gjensidig informasjon og samarbeid. På slike steder vil det selvsagt være mulig å spesialisere

sere informasjonsarbeidet i noen grad, men jeg vil gjerne understreke at dette ikke må skje til prisen av manglende samordning. Vi må hele tiden huske at det bare er ett land som heter Norge. Derfor må vi alle hele tiden trekke sammen i riktig retning. Og det er de norske myndigheter som må ha det overordnede ansvar.

Jeg håper at jeg med disse ord har fått frem hvor viktig det er at de forskjellige norske instanser på stedet samarbeider best mulig. Det er viktig at alle trekkes med og at man ikke begrenser samarbeidet til ambassaden, Eksportrådets kontor og turistrepresentasjonen. Det kan være like viktig å få med sjømannsmisjon og velferdskontor, Veritas, NORAD-kontor og ikke å forglemme norske private firmaers representanter. Sammenlagt vil alle disse ha et meget omfattende kontaktnett som vil kun-

ne utnyttes med fordel i alles interesse.

Når det så gjelder virkemidlene er det viktig at disse utvelges og settes sammen på den riktige måte. Et turistfremstøt må ikke begrense seg til et møte med reisebyråer og turoperatører. Forsøk også å legge inn et norsk kunstnerisk innslag eller en Vigelandsutstilling eller en visning av norske varer eller et foredrag om norske samfunnsforhold. Det samlede inntrykk og effekten blir mer varig og dypere. Vi lykkes kanskje i å overtale reisebyrået til å selge flere Norges-reiser ikke bare i år men også senere fordi vi har etterlatt et bredt inntrykk av et kvalitativt norsk samfunn med pålitelige partnere. Få ambassadøren eller generalkonsulen til å åpne

arrangementet og arrangere en mottakelse. Husk i det hele at i de fleste land har det offisielle Norges representant en spesiell mulighet til å virke som døråpner overfor lokale myndigheter og instanser.

x x x x x x x

Til slutt noen ord om norsk og nordisk samarbeid ute. Jeg har stor tro på nordisk samarbeid i flernasjonale politiske, økonomiske, kulturelle og sosiale organisasjoner. Jeg har også stor tro på nordisk samarbeid på saklig avgrensede felter - SAS-samarbeidet er et eksempel - der vi har helt klart sammenfallende synspunkter. Jeg har mindre tro på nordisk samarbeid for dets egen skyld. Jeg er skeptisk til nordisk samarbeid på direkte konkurrerende felter. Jeg er negativ til nordisk samarbeid på det eksportfremmende område fordi våre økonomier

ikke er komplementære, men konkurrerende. Jeg tror at situasjonen stort sett er den samme på reiselivsområdet. Jeg mener derfor at vi i hovedsak bør satse med nasjonale tiltak også der fordi vi dermed best tjener våre egne interesser.

Det er mitt utgangspunkt at hele informasjonsarbeidet - og det gjelder både det politiske, det eksportfremmende og det turistmessige - utgjør et viktig virkemiddel i norsk utenrikspolitikk for å fremme norske interesser av forskjellig art overfor utenlandske myndigheter^{og} institusjoner. Med dette utgangspunkt er informasjonsarbeidet en internasjonal rolle for å ivareta nasjonale oppgaver. Disse oppgaver er det bare vi selv som

kan løse. Det er ingen andre som gjør det for oss.

: Helt til slutt: Jeg håper med det jeg har sagt å ha gitt et bidrag til å besvare spørsmålet i foredragets tittel. Vi skal ikke være oss selv nok. Men det er ingen skam å være seg selv!